
ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 070:792:8142:82.0–92

І. Г. Абрамова

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТЕАТРАЛЬНОГО ДИСКУРСУ НА САЙТІ ГАЗЕТИ «СЕГОДНЯ»

У статті охарактеризовано театральний дискурс як один із найважливіших компонентів системи масових комунікацій. Подано аналіз поняття та структури театрального дискурсу, розкрито взаємозв'язок дефініцій «театральна семіотика», «театральна комунікація», «театральна вистава», «театральний текст». Досліджено театральні публікації на сайті газети «Сьогодні», які є своєрідним каналом зв'язку між автором і читачем. Доведено, що театральний дискурс репрезентовано інформаційними жанрами (замітки, інтерв'ю тощо).

Ключові слова: театр, дискурс, комунікація, жанр, замітка, інтерв'ю.

І. Вступ

Розширення взаємодії суспільства й медіа, забезпечене новими інформаційними технологіями, виявляється в інтенсивному розвитку різних видів дискурсів. До них належить і театральний дискурс, який є важливим компонентом системи масових комунікацій з усіма притаманними їй диференційними ознаками. Театральний дискурс є самодостатнім видом дискурсу, знаково-символічною діяльністю, яка здійснюється в публічному комунікативному просторі, має обов'язкові властивості: цілісність, зв'язність, інформативність, комунікативно-прагматичну спрямованість, а також медійність (трансляція інформації про театральне мистецтво через засоби масової інформації).

Театральна семіотика являє собою процес формування знаків, що відбувається за участю організаторів вистави (режисерів, акторів тощо) та глядачів. «Театральні знаки, за твердженням Г. Почепцова, Ф. Бацевича, є символічними. Театральна комунікація дуже умовна: актори вдають, що не бачать глядачів; глядачі не можуть втручатися в дію (за деякими винятками); світ акторів і глядачів віддалений; на сцені мають місце не дії, а знаки дій. У театральному дискурсі спрацьовує кілька знакових систем: декорації, одяг, освітлення. Усе це має символічний характер ("один горщик – символ села, багато – це вже село"). Театральний дискурс виник на основі ритуального дискурсу, а тому ритуал живе в театрі («театр починається з гардероба») [1, с. 156].

Дослідниця Д. Красноярова зауважує, що «увесь спектр досліджень театру, який являє собою сукупність теоретичних праць із різних галузей гуманітарного знання, зібраний упродовж багатьох століть, можна назвати дискурсом про театр». Відповідно можна згрупувати ідеї та концепції про театр за двома ознаками:

1. Концепції, звернені до аналізу структури театру, складових її елементів, комунікативної природи, змін порівняно з іншими видами мистецтва. Це – семіотична складова дискурсу про театр, оскільки тут формується визначення театральності, яка, на думку Ю. Лотмана, є «мовою театру як мистецтва».

2. Концепції, що переходять від осмислення структури до осмислення сутності театру, його природи, призначення. Вони створюють театр-метафору, філософський образ. Ця частина – філософська складова дискурсу про театр [4, с. 78].

Театральний дискурс розглядається з позицій теорії дискурсу. Проблема визначення і класифікації дискурсу достатньо розвинена в українських і зарубіжних дослідженнях таких учених: Н. Арутюнової, Ф. Бацевича, Т. Ван Дейка, Г. Почепцова, Дж. Філіпса, Р. Ходжа, О. Шевченка та ін.

Підвалини семіотичного розуміння театру, який необхідний для побудови моделі театральної комунікації, були висунуті на початку ХХ ст. практиками театру – видатними режисерами, акторами, критиками, театрознавцями (В. Мейерхольдом, М. Чеховим, К. Станіславським, М. Єврейновим, Л. Курбасом та ін.).

Під театральним дискурсом розуміємо «мову, виголошену на сцені, яка розглядається як театральна і соціальна дія, втілена акторським складом перед глядацькою аудиторією в умовах, запропонованих драматургом та адаптованих режисером-постановником для подальшої реалізації на сцені» [2, с. 17–18].

Однією з обов'язкових характеристик театального дискурсу є те, що він реалізується згідно з певним комунікативним кодексом, який регламентує місце дії (театр), наявність конкретних учасників (драматург, режисер-постановник, театральний колектив, глядачі), а також комунікативні стратегії, визначені до початку процесу комунікації. Наявність афіші, яка привертає увагу потенційних глядачів до вистави, пізніше переводячи їх до статусу учасників комунікативної дії, також є наслідком існування певного регламенту – комунікативного кодексу.

Специфіка театального дискурсу полягає в тому, що він має свій комунікативний простір, в якому здійснюється комунікація між автором п'єси і глядачем за допомогою роботи режисера-постановника та гри акторів на театральній сцені. Як бачимо, комунікативний простір театального дискурсу є двостороннім процесом, у межах якого адресант є передавачем інформаційного повідомлення, а адресат сприймає й обробляє інформацію. Такий комунікативний простір володіє певними лінгвістичними й екстралінгвістичними характеристиками.

Театральний дискурс характеризується наявністю таких ознак:

1. Сполучення з тією чи іншою комунікативною стратегією або інтенцією.
2. Репрезентація смислів, ідей, образів, ціннісних орієнтацій.
3. Видимий і невидимий план, до якого належать контекст, алюзії тощо.
4. Емоційно-енергетичний заряд, який володіє соціальною, психологічною та естетичною силою.
5. Широке поле культурно-історичної комунікації, включаючи діалог різних поколінь, етносів, конфесій [5, с. 11].

До складу театального дискурсу входять театральний журналістський, рекламний та PR-дискурси, в межах яких найбільш повно відображається його концептуальна, тематична, жанрово-стильова специфіка.

Основним стрижнем театального медіа-дискурсу є театральний журналістський дискурс, для якого медійність є визначальною ознакою з певними критеріями: 1) критерій суб'єкта, адресанта театального дискурсу, який виконує певну соціальну роль і перебуває у відповідних статусно-рольових стосунках з адресатами дискурсу – читачами, глядачами, слухачами, користувачами Інтернету; 2) критерій жанрово-стильових характеристик, які продукуються у процесі мовної та розумової діяльності текстів.

Важливим структурним компонентом театального дискурсу є театральний бренд, який являє собою цілісну смислову систему, семіосферу театального простору, до складу якого увійшли образи театального історичного спадку, сучасності й перспективи майбутнього. До основних структурних елементів театального бренду належать: театральний спеціалітет-атрактор, візуальні образи та смислові інтерпретації театальної символіки, міфологія театру, театральна номінація, імідж театру, театральний маркетинг [5, с. 12].

У театальному дискурсі з'являються функції, притаманні масмедійному дискурсу, а саме: інформаційна, пізнавально-культурологічна, розважальна, мобілізуюча, рекреативна, гедоністична тощо. Завдяки цим функціям театральний дискурс розвивається і має попит у масовій комунікації.

II. Постановка завдання

Метою дослідження є виявлення рівня репрезентації театального дискурсу в сучасному українському масовому виданні.

III. Результати

Нові умови стимулюють розвиток театального дискурсу, а найбільш зручним «майданчиком» виявлення цього інтересу є Інтернет, який є феноменом масової комунікації й одночасно забезпечує індивідуальні інформаційні потреби, надає можливості формування особистих інформаційних потоків. Сьогодні в Інтернеті наявний помітний за обсягом й активністю блок ресурсів користувачів, присвячених театру, які, з одного боку, реалізують запит на інформацію, а з іншого – пропонують інформацію різного характеру, присвячену театру як мистецтву та як явищу масової культури.

Театр на сайті газети «Сьогодні», поруч із політико-економічною тематикою, існує як один з об'єктів зображення. Театр як мистецькі медіа набуває ознак інформативності, формування громадської думки засобами перформансного впливу на читачів, стає предметом художньо-аналітичного моделювання дійсності. Сценічне мистецтво на сайті обраного видання є оригінальним, цілісним і малодослідженим видом художньої комунікації, а театральні публікації – своєрідним каналом зв'язку між комунікантом (автором) і комунікатом (читачем).

Автори матеріалів використовують для досягнення ефекту взаємодії комунікації комуніканта й комуніката провокаційні заголовки типу: «Скандал в РФ: зрителі покинули спектакль после того, как актер снял трусы» (6 листопада, 2016 р.), «Удар по нервам»: в Києве зрителі перевіряють на чelовечность» (30 травня, 2016 р.), «В театре мужчине в камуфляже дали молотком по голове» (24 жовтня, 2016 р.), «Украинский театр в Одессе: убийство без топора и радиолит от розыгрыша» (21 листопада, 2015 р.). У цих словесних формулах експліцитно зосереджується увага читачів на предметі театальної події як відкритті, як явищі соціокультурної комунікації, що підкреслює філософічність театального буття, його ігрову сутність.

Скандал в РФ: зрителі покинули спектакль після того, як актер сняв труси

6 листопада 2016, 05:24 | Просмотров: 22055

Конфуз произошёл во время спектакля "Таргантора и Пантареозель"

"Таргантора и Пантареозель". Фото: Театр Неаполь

Газета «Сегодня» є джерелом ексклюзивної інформації про театральне життя. Автори публікацій розповідають не тільки про події, які відбуваються в театрах України, а й у різних європейських театрах. Для характеристики сучасної театральної дійсності на сайті газети «Сегодня» активно використовуються інформаційні жанри журналістики, яким притаманний фактографічний метод відображення реальності.

Замітка посідає значне місце у структурі видання, будується за класичними канонами «перевернутої піраміди», коли головний факт виноситься на початок, а другорядні розташовуються в матеріалі залежно від ступеня їх значущості: «Гогольфест – 2017: куда пойти и чем шокирует главное культурное событие сентября» (1 вересня, 2017 р.), «Национальная опера в Киеве готовится к грандиозной премьеры» (24 березня, 2017 р.). Автори демонструють скупість зображувальних засобів, підкреслену логічність викладу матеріалу, декодуючи театральні поняття в жанр замітки (розширеної інформації).

Часто зустрічається на цьому ресурсі жанр інтерв'ю. За частотністю вживання він є найбільш поширеним у різних модифікаціях для відтворення сучасної театральної картини світу. Саме жанр інтерв'ю, на нашу думку, найповніше відтворює комунікативну природу театального мистецтва, здійснюючи емоційно-змістовний, а з позицій сьогодення – синергетичний обмін між актором і глядачем, між інтерв'юєром та інтерв'юйованим. Героями театральних інтерв'ю виступають відомі режисери, актори, драматурги, які формують сьгодні національний соціокультурний простір, творчі досягнення яких є класичними з погляду художньої довершеності та гідними наслідування.

Для журналістських творів подібного типу характерне емоційно-оцінне бачення предмета зображення через інтерпретацію життєвої події відомої театральної особистості. Таким є інтерв'ю з Адою Роговцевою «Я не отпускала ни мужа, ни сына, ни на секунду» (5 вересня, 2015 р.). Високий ступінь інтелектуального наповнення матеріалу підтверджує структура авторської аргументації: «Ада Роговцева – легендарная актриса, сотни ролей в театре и кино... Как икона красоты и элегантности воспринимает свой возраст?».

Интервью с Адой Роговцевой: "Я не отпускала ни мужа, ни сына, ни на секунду"

5 сентября 2015, 11:54 | Просмотров: 9766

Легендарная актриса рассказала Маше Ефросининой о предательстве в театре и потере самых дорогих людей

Ада Роговцева. Фото: пресс-служба

Виходячи з особливостей жанрової природи, інтерв'ю-діалог провокує діалектичність мислення автора й героя, перетворюючись в емоційно-експресивну субстанцію. Нерідко в бесіді на театральні теми журналіст не обмежується лаконічними запитаннями, а полемізує зі співрозмовником, коментує його відповіді, демонструючи власну позицію й обізнаність у порушеному питанні: інтерв'ю з акторкою Ірмою Витовською «На актеров я всегда смотрела скептически» (27 грудня, 2014 р.), інтерв'ю з режисером Романом Віктюком «Я – бандеровец, живущий в квартире Сталина» (28 жовтня, 2011 р.), інтерв'ю з акторкою Русланою Писанкою «Ступка смешил

меня, пародирую, как я веду погоду» (22 травня, 2016 р.), інтерв'ю з акторкою Олесею Жураковською «Отказалась от съемок в новом фильме Говорухина» (10 травня, 2015 р.).

Такий різновид інтерв'ю, як інтерв'ю-монолог, є рідкісним явищем. Але на сайті газети «Сьогодні» виняток становлять окремі публікації. Прикладом є інтерв'ю-монолог «Меня восхищает ее невероятная стойкость» (14 липня, 2017 р.). Головною дійовою особою в ньому виступає непересічна творча особливість – акторка Ольга Сумська, яка фокусує увагу на небуденному характері своєї діяльності, її стосунках з акторкою Адою Роговцевою: «Так вот, вспоминая репетиции, я многому научилась именно у Ады: импровизации, особой легкости существования на сцене и невероятной трудоспособности... А еще главному – вере в себя! Это важно».

Традиційно висвітлюються такі теми, як відкриття й закриття театрального сезону, діяльність різних театрів, зокрема й для молоді. У центрі уваги – прем'єри вистав, ювілеї відомих театральних діячів, участь акторів у різних фестивалях, масштабні гастрольні програми. Крім того, нерідко інформаційним приводом стає діяльність молодіжних театрів, яскраві події з життя аматорських театральних колективів. Такою є театральна замітка «Украинские критики назвали лучший спектакль года» (27 березня, 2017 р.), у якій зазначено, що вистава «Украдене щастя» вийшла в ювілейний рік І. Франка.

Варто зауважити, що такі інформаційні театральні замітки є не тільки інформативними, а й емоційними, надаючи змогу читачам перейнятися творчою атмосферою, максимально уявити дійство, яке відбувається. Такими є публікації «Театральный «Оскар»: лучший актер – Бенюк, а спецприз – у Дикого театра» (29 березня, 2017 р.), «Киевская пектораль»: театральный «Оскар» достался «Оскар» (30 березня, 2016 р.), «Голый король» на улицах Киева – Белорусский свободный театр снялся в клипе «Бумбокса» (8 серпня, 2017 р.).

Актуальним є матеріал «Плейбек-театр: в Одессе актеры-самоучки воплощают переживания зрителей» (11 березня, 2017 р.), в якому висвітлено події, пов'язані з життям переселенців з Донбасу. Основне питання, якому автор приділяє увагу, – лікування людей театральною виставою: «По словам актеров театра «Как дома», зрители часто сравнивают их спектакли с сеансами психотерапии».

Плейбек-театр: в Одессе актеры-самоучки воплощают переживания зрителей

11 Мая 2017, 06:24 Просмотров: 860

Такой вид постановок придумали еще 40 лет назад, с тех пор они завоевали любовь публики во многих странах

Актерский состав. Монтеры, явни и клоуны получают театральные навыки на специальных курсах. Фото: В. Сервак

До фундаментальних журналістських жанрів театрального дискурсу належить також некролог, який продукується на сайті газети «Сьогодні». Це театральні замітки з приводу смерті актора, які містять відомості про його життя і діяльність. Проте, текст некрологу автори не обрамлюють жирною лінійкою і не беруть у траурну рамку його заголовок: «Известный украинский актер умер на вокзале в Ивано-Франковске» (Володимир Пантелюк, 17 липня, 2017 р.), «В Одессе умер известный украинский актер» (Андрій Зай, 16 травня, 2017 р.).

В Одессе умер известный украинский актер

16 Мая 2017, 15:40 Просмотров: 6768

Актер работал в Одесском академическом украинском музыкально-драматическом театре им. В. Василько

Андрей Зай. Фото: Facebook

Найбільш органічним, наймісткішим для інтерпретації сучасної театральної дійсності, на нашу думку, є жанр рецензії, який у сучасних умовах уособлює своєрідний тип спілкування журналіста й читача. «У структурі аналітичних жанрів журналістики рецензія посідає головне місце, оскільки здійснює детальний аналіз театрального твору з метою встановлення його мистецтвознавчої й загальнолюдської цінності, формування у читача високих естетичних ідеалів. Притому автор повинен оцінити витвір театрального мистецтва як соціокультурне явище, застосовуючи аналітичний метод викладу думки» [3, с. 70].

Відзначимо, що переважно матеріали на театральну тематику мають інформативний характер. Жанр рецензії є рідкісним явищем. Винятками є окремі публікації, наприклад, «Театральные премьеры: муж и жена – одна сатана, или Водевиль по Чехову» (15 лютого, 2012 р.). Індивідуальний авторський стиль, полемічність думки, наявність образних деталей формують манеру публіцистичного мислення автора. Зауважимо, що автору не в повній мірі вдалося передати «дух вистави», а саме: концепцію режисера, сценографію, оригінальні акторські знахідки тощо.

IV. Висновки

Таким чином, на сайті газети «Сегодня» театральний дискурс репрезентований переважно інформаційними жанрами. Відчувається недостатня кількість аналітично-художніх жанрових модифікацій (рецензій, нарисів, фейлетонів), які б уособлювали рівень розуміння концептуальності театрального мистецтва.

Отже, театральні публікації стають свого роду поводитирем, орієнтиром для читачів, дають можливість не загубитися в потоці інформації, а, навпаки, сформулювати власне уявлення про найважливіші події театрального життя як в Україні, так і в інших європейських країнах.

Подальших розвідок потребує дослідження театрального дискурсу у всеукраїнських інтернет-виданнях, висвітлення жанрово-стильових особливостей театральної проблематики.

Необхідно порівняти українську реальність із європейським досвідом, визначити характерні особливості розвитку театрального інтернет-дискурсу.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ, 2009. 376 с.
2. Борботько Л. Авторский метатекст как ориентирующая система в коммуникативном пространстве театрального дискурса : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 2015. 197 с.
3. Галацька В. Жанрова природа театральної журналістики незалежної України в епоху глобалізаційних змін. *Сучасне буття філософії* : матер. Всеукр. філософ. читань. Дніпропетровськ, 2012. С. 64–72.
4. Красноярова Д. Реклама VS театр. Теория и практика взаимодействия : учеб. пособ. для студ. вузов, обучающихся по спец. «реклама». Москва, 2013. 192 с.
5. Шевченко А. Театральный дискурс: структура, жанры, особенности лингвистической репрезентации (на примере русского, английского, бурятского языков) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Санкт-Петербург, 2012. 21 с.

Стаття надійшла до редакції 21.08.2017.

Абрамова И. Г. Репрезентация театрального дискурса на сайте газеты «Сегодня»

В статье охарактеризован театральный дискурс как один из важнейших компонентов системы массовых коммуникаций. Представлен анализ понятия и структуры театрального дискурса, раскрыта взаимосвязь дефиниций «театральная семиотика», «театральная коммуникация», «театральное представление», «театральный текст». Исследованы театральные публикации на сайте газеты «Сегодня», которые выступают своеобразным каналом связи между автором и читателем. Доказано, что театральный дискурс представлен информационными жанрами (заметки, интервью и т. д.).

Ключевые слова: театр, дискурс, коммуникация, жанр, заметка, интервью.

Abramova I. Representation of the Theater Discourse on the Site of the Newspaper «Segodnya»

The article describes theatrical discourse as one of the most important components of the system of mass communications. An analysis of the concept and structure of theatrical discourse, the relationship between the definitions of theatrical «semiotics», «theatrical communication», «theatrical performance», «theatrical text» is considered. According to the author, theatrical discourse is a sign-symbolic activity, which is carried out in the public communicative space, has obligatory properties: integrity, informative, communicative-pragmatic orientation, as well as media, that is information about theatrical art on the site of mass publication.

The author defines the main criteria for theatrical media discourse. It was investigated that the theater as an artistic media acquires the signs of informativeness, formation of public opinion by means of effective influence on readers.

It is proved that in the genre of the interview reproduced the communicative nature of theatrical art, a synergistic exchange between the communicant and the commune (interviewer and interviewed). The rare genre is analyzed – monologue interview.

The ideas and concepts of theatrical discourse, its specific features are covered. The main structural elements of the theatrical brand, the functions of theatrical discourse are revealed.

The theatrical publications on the site of the newspaper «Segodnya» are analyzed in detail, which serve as a kind of communication channel between the author and the reader. The author has proved that theatrical discourse is represented by informational genres (notes, interviews, etc.), in which the individual author's style dominates, the presence of figurative details, polemical thought.

The conclusions reflect the results of scientific observations. It is revealed that on the site of the newspaper «Segodnya» there is a lack of analytical and artistic genres.

Key words: theater, discourse, communication, genre, note, interview.